

Uppt. av *Hugo Gerdtsson*

Anmärkingar:

efter *Tru Rothilda Gerdtsson*
55 år

i *Lockarps församling*
Oxie härad Malmöhus län

Julfirandet i Lockarp
för 35 år sedan.

När julen stundade skulle alla arbeten vara avslutade, såsom t. ex inomhus skulle all vävning och spinning vara avslutade. Och utomhus skulle man hava skurit hackelse, så att det skulle vara julen över. Då skulle där bakas, man brukade bakas en tre eller fyra bak utom vetebröd. Och sedan kom slakten, man brukade slakta ett par eller tre svin, men på större gårdar brukade man även slakta en ko tredjedag jul.

Sedan skulle där bryggas dricka eller öl, det gick till sålunda: man hade ett stort bryggkar med ett hål i botten. I hålet sattes en stöv och så bands halmvirke,

9 sidor

vilka städdes på stöven. Och sedan en viska lös halvm.
Sedan slogs en skäppa malt i kärret, och sedan kok-
hett vatten. Detta fick sedan stå och stäcka ungefär
en halv timme. Sedan öppnades tappen, så att drickat
kunde rinna ner i en under karret placerad balja. När
sedan karret blev tomt kunde man fylla på mer vatt-
vatten. Då kunde man fortsätta tills man fick så mycket
att dricka, som man behöfde. Sedan rättes jüst till, så
fick det stå till dagen därpå. Dagen därefter slogs det på
tunnor, som sedan kokades väl, så var drickat färdigt.
Sedan skulle man köpa ljus, som gick till sålunda;
man tog vitt s. k. ljusgarn, vilket lades dubbelt, och som
skulle vara till veke. Sedan tog man en pinne och
stäckte vetarna på pinnen tills där var cirka 10 stycken.
Då smälte man talj i en gryta, i vilken man doppade
ner vetarna tills ljusen hade uppnått önskad tjocklek.
När detta var övertäat så började den stora jultjengöringen
i stugan. Man ropade och skurade i varenda vira, ty
där skulle vara riktigt rent och snyggt under julhelgen.
Alla julförberedelser skulle vara avslutade till julaftons
middag. Tjänarna fingo sin lön i form av matvaror, så
och präst, klosterare, lärare och ringar. De fingo vers

en fin kaka bröd. Dessa tjänstemän utom ringaren skulle samlas i skolalen till julafton där de uppbur sin lön. Men ringaren skulle själv komma efter sitt. Tjänarna fingo sin lön julafton om middagen när de hade ätit. De fingo ett fint bröd ett halvt stycke svartbröd och ett stycke sylta eller stek. De buru icke hem sin lön förrän annandag jul eller tredjedag jul. De fattiga fingo också sin julkaka. Det kom även många tiggare under julen, även de fingo mat.

Julhelgen tog sin början julaftonsmiddagen och slutade den 13 januari då det var Renut. Julgranen började man använda i min hembygd för en fyrtio år sedan.

De flesta ljus som stöptes voro talgljus, men man stöpte även stearinljus. Man stöpte några talgljus som icke voro så grova som de andra, dem kallade man för präror. Julljusen brukade man tända julafton vid fyratiden. När det var jul brukade man även upprätta en julkäve, det brukade vara en havrekäve och den skulle stå till de hungrande fåglarnas fria förfogande. Julafton brukade man giva kreaturen ett stort föder med hö förutom den vanliga dagordningen.

På morgonen när det var julafton brukade tjänarna och även husbondefolket äta stekta potatis till frukost och om middagen brukade de äta sylta och rödbeta. På kom kvällen då det var julafton, då brukade man äta kl halv 5. Man fick då först lutfisk och risgröt sedan kakor såsom klenor och sedan fingo de plättor. Kl 11 på kvällen skulle man hava mat igen, nämligen sylta och rödbeta (donadu) som de brukade kalla det.

På juldagsmorgonen äto de sylta och rödbeta till frukost. Och om middagen hönssoipa, om kvällen sylta och rödbeta. Annandag jul fick man blodkorv till frukost och lutfisk, öl och gröt till middag och bröda smörgåsar till kväll.

När det var nyårsafton börjades inte helgen förrän klockringningen var avslutad. Matordningen var liksom julafton. Och nyårsdagen liksom juldagen.

På kom trettonafton man åt även då när kl. var halv 5. Man fick då stek och munkar. Men trettondedagen var matordningen liksom juldagen och nyårsdagen.

Julafton och nyårsafton fick även gårdshunden ett stort stycke fisk och även risgröt.

När det var jul så brukade man koka
mycken gröt. Man lade en bittermandel i gröten julafton.
Den som då hittade mandeln, skulle bli gift under
nästföljande årets lopp. Man brukade även rimma till gröten.
Här äro några ex. på gröt-rim

Min skä' är stor och bre,'

jag äter för tre.

eller

Denna gröt är kokt i en gryta, men icke i en spann,
End välsigne både kvinna och man.

eller

Gröten är god och grynen är tinna,
käre god vänner ät'er inte för tinna.

eller

Min sked är liten och nätt,

jag äter mig fort mätt.

När det var jul brukade man baka flera
sorters bröd. Man bakade flörsiktat, kalofint, svartmjöl,
groff och vetebröd. Det kalofina brödet torkades till karring.
Förutom det flörsiktade brödet ingick även i tjänstefolkens
julhögar en halv taska av svartmjölbrödet.

Användag jul brukade folk springa

omkring i gårdarna och gödsla i stallarna. Detta skulle göras om morgonen innan gårdspolket kom upp. På de gårdar där det var ordning och renlighet brukade man ej göra detta. Men på de gårdar där som icke fanns ordning eller renlighet, brukade man köra in gödslet i stället för att köra ut gödslet från stallarna.

Julafton, nyårsafton och trettonafton brukade man förströ tiden med lek. Man brukade även dansa under de s k julegillena. Då brukade man mest dansa ringdanser såsom: 'nu är det jul igen' och 'Aders Persa stua'.

Bland lekarna kan man nämna sittlekar såsom; Dömma ringen, denna dalarn' den skall vandra. Det finns även en vers till den sistnämnda sittleken som lyder sålunda:

Denna dalarn', den skall vandra
från den ene till den andre,
Låt den gå, låt den gå,
låt den aldrig stilla stå.

Sittleken "gömma ringen" gick till sålunda: man satte sig på bänkar i ett rum. Då utvaldes där en som skulle gå ut i ett annat rum. Sedan när den var

gången ut, så skulle ringen gömmas i händerna på ^{en} ~~en~~ ^{för dem}
som satt på bänkarna. Sedan skulle den som stod ute
i det andra rummet komma in. Där han eller hon
fann ringen. Sine skulle gå nästa gång.

Den andra sittetiken gick till sålunda
de människor som voro församlade på gården, satte sig
på stolar eller bänkar vilka voro placerade i en ring
på golvet. En ring eller nyckel som var påträdd ett snöre,
som var hopbundet i båda ändar. Detta snöre skulle gå
i en ring från den ene till den andre. Och man skulle
låta handen glida på snöret. Så skulle där en gå inne
i ringen och försöka leta upp ringen eller nyckeln, som
glid på snöret från den ene till den andre. Då brukade
man sjunga ovannämnda vers.

Bland konststyckena må nämnas
skoblacka, Markus och Lukas, peta ögat ur skomakern och
låt toffeln gå. Skoblacka gick så till. Man satte två stolar
med ryggarna vända från varandra. Stolarna sattes ungefär
en halv meter från varandra. Sedan lade man ett kvartskaft
eller dylikt från den ene stolsitsen till den andra. Sedan
skulle man sätta två tiatalslikar på varje stolsits en på varje
sida om kvartskaftet. Så skulle där en sätta på längden med

fotbladen ovanpå varandra på tvärskaftet. Då skulle han
hava en käpp att stöda sig på. Sedan skulle han försöka
slå käppen över bena tio gånger. Han skulle rättna till
hjugo, sedan skulle han slå ner träbalrikarna med käppen.

Markus och Lukas gick till sålunda:
man utvalde två som skulle ha bundit för ögonen. Den
ene skulle heta Markus och den andre Lukas. Dessa två
fingo vars en stövel i handen. Sedan skulle de krypa på
golvet. Den ene skulle fråga: "Var är du markus"? Då skulle
markus svara: "Här är jag lukas." Då skulle dessa två försöka
att slå till varandra med stöveln, som han hade i handen.
När den ene hade träffat den andre med stöveln, så skulle
leken avslutas av ett par andra.

Peta ögat av skomakaren gick så till.
Man ställde först ett ljus på golvet. Sedan skulle där en
ha en käpp. Han skulle rida över käppen. Då skulle där
stå en annan med ryggen vänd mot den andre sått bred
vid. Då skulle den som red på käppen föra denna fram
och åter, för att försöka att peta ljuset omkull och därigenom
släcka det, under det den andre försökte att styra käppen vid
sidan av ljuset. Käppen skulle föras med den ena ändan
stödd mot golvet.

Leken som hette: "Låt toppeln gå," den gick till sålunda: man satte sig i en ring på golvet med bena krökta så mycket att man kunde föra en toppel under till den andra. Där utvaldes en som skulle gå utom ringen för att försöka leta rätt på toppeln. Den skulle nämligen gå under de krökta bena från den ena till den andre. När toppeln kom ett stycke från upprökaren, så skulle den som hade toppeln slå några slag med den i golvet för att upprökaren skulle veta någorlunda var den var. Den han då fann toppeln hos skulle avlösa honom.
